

Joseph Folliet

A KORSZERŰ SZENT ÉS A LAIKUS ÉLETSZENTSÉG

Ne tekintsünk úgy a szentekre, mintha kívül állottak volna az időn; ők is emberek voltak, koruk gyermekei, akik hívek koruk szelleméhez és hivatásához. Mert Isten nagy történelmi tervében minden korszaknak megvan a maga rendeltetése, amelyet vagy vállal, vagy elutasít. A szent egy-egy történelmi időszakba születik belé s korát illető magatartása kettős: egyrészt javallás, amennyiben a kor megfelelő a számára Isten által kiszabott hivatásnak, másrészt ellentmondás, amennyiben a kor eltér ettől az Isten-rendelte hivatásától. De akár így, akár úgy: a szent korában él, magán viseli a kor sajátos jegyeit s alkalmazkodik a kor sajátos spirituális igényeihez vagy követelményeihez.

Milyen lesz a mi korunk szentje; miben fog különbözni a történelem múlt korszakainak szentjeitől? Hogy a kérdésre válaszolhassunk, először korunk lelkiségét, lelki igényeit és szükségleteit kell számbavennünk.

Úgy látszik, korunk spiritualitása a rendkívülitől az általános, s a külső fegyelemtől a belső felé halad. Az askézis leegyszerűsödik, mindinkább elveszti azt a szinte sportszerűen hősi jellegét, amelyre egyes keleti eredetű áramlatok ösztönözték, s amelyből nem egyszer hiányzott a keresztény okosság mérséklete, diszkréciója. A böjt, viraszítás, cilicium nem tűnik ugyan el, csak egyre jobban kitűnik esz-közi értékük. A modern askézis útja Lisieuxi Szent Teréz „kis útja”: áldozatkészen, örömmel fogadni el a mindennapok kötelességteljesítését, fájdalmait, örömeit, megpróbáltatásait; arra igyekezni, hogy tökéletesek legyünk a mindennapiban.

Leegyszerűsödik a misztika is. Mind kevésbé találkozunk a szentek hősi életét kísérő csodálatos jelenségekkel, és kortársainkat sokkal inkább megragadja az erkölcsi nagyság megnyilvánulása, mint a fizikai csoda. Nem véletlen, hogy a modern idők spiritualitására éppen Lisieuxi Szent Teréz műve, az „Egy lélek története” hatott a legdöntöbben. Az ő „kis útja” felé irányítják a lelkeket századunk kiváló misztikusai és teológusai is. A mi időnk misztikája Istent nem a rendkívüli élmények meredek útjain keresi, hanem abban a szeretetben, amellyel a mindennapi élet ezernyi munkáját végezzük s avatjuk Isten-szolgálatáé és dicséretéé.

A lelki fegyelem is mindinkább a belsőre irányul a külső, vagyis a személyes akaratra a közösségi szabályok és korlátozások felől. Régebbi korok az életszentség megvalósulását úgyszólván nem is tudták másutt, mint egy kolostor keretei között elképzelni; a világi élet közepett megvalósuló szentség az ő szemükben inkább nagyszerű kivételnek tűnt. Ez a gondolkodás a tizenhetedik századtól, Szalézi Szent Ferentztől, Páli Szent Vincétől kezdve fokozatosan megváltozott. Ma,

főként a harmadrendek tapasztalatai alapján, nyilvánvaló, hogy a kontemplatív rendeknek szükségük van ugyan klauzurára, ám ugyanakkor a világban élőknek is megvan rá a lehetőségük, hogy személyes fegyelmükkel megteremtsék a maguk „belső klauzuráját”.

A modern lelkiség sajátos irányát jellemzi a laikus, világi élet-szentség eszményének népszerűsödése is. Ez a laikus életszentség minden, bármily nemű, korú, műveltségű hívő számára elérhető; s talán éppen ez a mi idők jellemzője, mint ahogyan más koroké az életszentség valamely más típusa volt. A fejlődés mintha évszázadok óta erre mutatna. A népvándorláskori Európát megtérítő és átalakító nagy monasztikus rendek, bencések, ciszterciták után föllépő kolduló-rendeket, ferenceseket és domonkosokat már több mozgékonyság jellemzi; s még több a tizenhatodik században alapított jezsuitákat, akik még a közös officiumról is lemondanak a tevékenység javára s akiknek fegyelmét csak az engedelmesség és a benső élet szabályozza. A tizenhetedik században Néri Szent Fülöppel, Bérulle kardinálissal és Condrennal az oratóriánusok, Ollier-val a szulpicianusok, Szent Vincével a lazaristák új, sajátos papi lelkiséget formálnak ki, amely napjainkig él és hat, s melynek egyik nagy képviselője Bosco Szent János és a szaléziánus kongregáció. Ugyanilyen fejlődés figyelhető meg a női rendeknél is, a klauzurás szerzetesnőktől az irtalmas nővéreken át a karitatív társulatokig s a világban élő nővérekig. A rendekre támaszkodva és mellettük élt egy bizonyos laikus, harmadrendi spiritualitás is; ez utóbbi azonban csak napjainkban kezd igazi valójában kibontakozni; csak a katolikus akció eszméltetett rá arra, hogy ugyanolyan joggal beszélhetünk „laikus” lelkiségről, mint papiról.

Ennek a lelkiségnek a lényege a benső fegyelem. A világi ember nem tartozik semmiféle kolostori közösségbe, a szerzetesi fogadalmak szellemét azonban, ami nem más, mint az evangélium szelleme, meg akarja valósítani életében. Ezért olyan személyes szabályzatot teremt magának, amely megfelel viszonyaihoz, lehetőségeihez, világi hivatásához, életmódjához. Célja az életszentség az evilági dolgok között és általuk, hiszen a világi ember szükségszerűen ezek között él; üdvözülni akar az üdvözítés útján, vagyis azzal, hogy ahová hivatása állítja, családjában, munkahelyén, a társadalomban s az egész emberi közösségben Krisztust sugározza. Gyakorolja a természetes erényeket: az igazságosságot, erősséget, okosságot és mérsékletet, s mindazokat az erényeket, amelyek ezeknek mintegy alapjai: az őszinteséget, egyszerűséget, nagylelkűséget. Igyekszik megvalósítani életében a tevékenység és a szemlélődés egységét: termékeny, egymást kölcsönösen támogató együttműködését akciónak és kontemplációnak. És igyekszik arra is, hogy mindig hűséggel válaszoljon Isten intéseire és a szeretet követelményeire, kitartóan járva a mindennapi aszkézis „kicsiny útját”.

A világi, laikus lelkiségnek ez az öntudatra ébredése természetesen nem akarja eltörölni a kolostorokat és papi közösségeket; nem jelent semmiféle lenézést a régebbi, hagyományos formák iránt. Ellenkezően: szilárdan tudatában van annak, hogy a papi rend karizmája, fölkentsége, az egyházi rend szentsége révén fölötte áll a világnak, s fölötte áll

azért is, mert teljes élethivatását, minden munkáját és idejét Istennek szenteli. De ugyanakkor annak is tudatában van, hogy Isten valamennyiünket arra hívott, hogy szentek legyünk, s hogy a szentség immár nem valaminő különlegesség, hanem akár vállalja, akár menekszik tőle, előbb-utóbb sorsa lesz minden kereszténynek.

* * *

A szent kettős tanúságot tesz korának törvényszéke előtt: a tények tanúságát, mert tettei és szavai megerősítik a történelem legnagyobb eseményét, Krisztus föltámadását; és erkölcsi tanúságot, mert életszentségével Krisztus élő voltát és szentségét vallja meg. Olyan nyelvet kell beszélnie és olyan jeleket kell használnia, amelyet a kor — s a jelen esetben a mi korunk — megért. Korunk szükségleteire és törekvéseire ad választ.

A modern idöket bizonyos anyagiasság jellemzi; s itt nem csak a filozófiai anyagelvűségekre gondolok, hanem az anyagiasságnak arra a számos keresztényt is megejtő gyakorlatára, amely az élet legfőbb értékeinek az anyagi javakat tartja s éppen ezért egész magatartása azokhoz igazodik, azok felé irányul. Az életszentség mai típusa megkívánja, hogy pontos értékfogalmunk legyen az anyagról, lévén az anyag önmagában épp úgy jó, mint Isten bármelyik egyéb alkotása. Véglegesen le kell vetnünk a manicheizmus, platonizmus és kartézianizmus minden maradványát, s állandóan szem előtt kell tartanunk, hogy Krisztus is valószínű testet öltött, valószínű vért ontott s majdnem mindegyik csodájának az volt a közvetlen célja, hogy szegény, szenvedő emberi testeket meggyógyítson. Az ember szemléletében annak az egészséges és hagyományos tomizmusnak az álláspontjára kell helyezkednünk, amely szerint test és lélek nem mellé- vagy alárendelt viszonyban van egymással, hanem mélyeséges egységben él, sajátos „emberi kompozitumban“. Ebből a fölismerésből következik, hogy az életszentség mai megvalósítója figyelembe veszi a jelenségek anyagi okait is, megvizsgálja szerepüket a történelemben és társadalomban; törődik a közösség anyagi életével, gazdasági viszonyaival, szociális problémáival és helyzetével és tiszteltben tartja az emberi testet, lelkünk társát evilági életünkben és a föltámadás után az örökkévalóságban.

A modern kor szentje elismeri az anyag értékét, anélkül azonban, hogy a lélek értékének és felsőbbrendűségének elvéről akárcsak a legkevésbé is elfeledkezne. Tudomásul veszi, hogy a mai ember csak abban hisz, amit megtapinthat; tapasztalhatóvá kell tehát tennie a szellemi, a lelki a modern Tamások számára, mint ahogyan Krisztus tapasztaltatta meg sebeit Tamással. Annak a modern utilitarizmusnak azonban, amely csak azt hajlandó értéként elismerni, ami számára és pillanatnyilag hasznos, határozottan ellene mond, az objektív és abszolút igazság és erkölcs hitének nevében. Am ügyelnie kell, hogy az utilitarista bálványokkal ne bálványként szegezze szembe a maga igazságát. Hiába valljuk, hogy a mi erkölcsünk a legmagasabbrendű, ha elvi formákba zárkózik; hiába állítjuk, hogy kezünkben van a problémák megoldásának kulcsa, ha nem oldjuk meg a problémákat; és hiába hirdet-

jük, hogy megfejtettük a történelem értelmét, ha a történelem folyamán minduntalan elmaradunk. A kereszténynek Isten ügyét kell szolgálnia, és Isten ügye az emberek üdvösségének ügye.

A modern idők egy másik jellemzője az akció, a tett kultusza. A keresztények többsége ezen a téren valóban ráváll korára, olyannyira, hogy a tettet nem egyszer összetéveszti a tevékenykedéssel. Sokak számára például az apostolkodás nem egyéb, mint ilyen tevékenykedés ürügye; és sokan akadtak, akik valódi apostolkodás helyett voltaképpen propagandát üztek; nem apostolok voltak, hanem jószándékú agitátorok. A szent többre becsüli a sok beszédnél a hallgatást. A szétszórt tevékenykedéssel, sürgős-forgással szembeállítja a szellemi összeszedettségét, a megfontolást, a benső élet elmélyítését, az elmékedést. Ezek nélkül lehet valaki úgynevezett „derék keresztény“, de sosem lehet szent.

Az imádságos, elmélkedő élet alapjai mindig ugyanazok; formái, módszerei azonban korszerűen változnak. A mi korunk imaélete azok számára, akik nem élnek kolostorban, nem szakadhat el tevékenységüktől. Ez utóbbi gyakran jelent akadályt, amennyiben elrejtí előlük Isten jelenlétét, önhittséget olt beléjük és elszórja figyelmünket; ugyanakkor azonban ösztönző is lehet, amennyiben ráeszmélteti az embert a sikertelenségekben gyarlóságára, folytonos lelkiismeretvizsgálatra, teljesítményének folytonos javítására sarkalja és hozzásegíti apró hibáinak kiküszöböléséhez. Az áldozatnak, aszkézisnak, erkölcsi fegyelemnek és jobbra törekvésnek ezt a szellemét azok a világiak is belévihetik tevékenységükbe, akik a körülmények foytán nem szabad választásuknak megfelelő munkakört töltenek be.

Korunk forradalmi kor. Szentjének is a maga módján forradalmi-nak kell lennie. Rugalmasságra kell szert tennie, hogy azonnal felelni tudjon Isten hívására s az Ő segítségével szembe tudjon nézni a meglepetésekkel és gyakorolni tudja a megértésnek és okosságának azokat az erényeit, amelyek az intellektuális szeretet ismertetőjelei. Az a hivatása, hogy a szeme előtt alakuló új világba belévigye Isten szellemét és fölragyogtassa Isten fényességét, elsősorban életének tiszta példájával, szilárd szeretetének rendíthetetlen tanuságával. A történelem nagy tömegei hömpölyögnek előtte s ő is tagja ennek a tömegnek; nem vonhatja ki magát közülük azon az örvön, hogy a maga lelki üdvösségét biztosítsa. Isten rábízta a tömeget; Isten előtt felelős ezért a népért. Ha valóban szomjúhozza Krisztus szerelméért az alázatosságot, el kell vesznie a tömegben, szét kell osztania közöttük a lelkét, hogy valamennyien személyesen ráeszméljenek evilági hivatásuk mellett istenfiúi hivatásukra is.

A modern idők szentjének meg kell értenie a világ széttépettségének tragikus veszélyét. Hiszi azonban, hogy az emberi nem, ha szenvedéseken és bukásokon át is, de egységének beteljesítése felé halad. Vagy megsemmisíti magát valaminő atom-öngyilkosságban, vagy léte fönntartásának mély ösztöne révén megerősödik az egyetemes testvériség tudatában. Aki helyes érzékkel az emberiség egységéért dolgozik, aki azon munkálkodik, hogy megvalósuljon az emberek és népek szereteten

nyugvó testvérisége, az az evangélium beteljesítésén fáradozik; hiszen az utolsó vacsorán Krisztus végső értelme is az egységről szólt, amelyet a szeretet parancsa pecsétel meg.

* * *

A mai kor szentjével szemben súlyos követelményeket támasztanak a modern idők. Korunk kérdéseire kell felelnie, s nem felelhet rájuk, csak korunk nyelvén. A szentség állandó föltételei azonban nem változnak, nem is változhatnak a koral; a szentnek, mint mindig, ma is nélkülözhetetlen szüksége van (mert különben nem lehet szent) aszkézisre, imádságra, szegénységre, függetlenségre és a világi javak iránti szent közömbösségre. Nem lehet senki szentté azzal, hogy „modern” s megelégszik azzal, hogy tessék-lássék megkérészteli a modern törekvéseket. És nincs amerikai mintára futószalagon gyártott életszentség sem. A szentség ma is, korunk szentje s a laikus életszentség megvalósítója számára is megmarad annak, ami lényege szerint: a szeretet misztériumának, melyben egybeolvad az ember akarata és az Isten kegyelme.

Rónay György

AZ IRGALMAS SZERETET SZENTJE

(PÁLI SZENT VINCE)

Pouy (ma nagy szülöttje nevét viseli: Saint-Vincent-de-Paulnak hívják) a tizenhatodik, tizenhetedik században jelentéktelen kis falu volt Franciaország délnyugati sarkában, a tenger és a Garonne közé eső homokos, mocsaras, kopár, mostoha landes-i vidéken, nem messze a püspöki székvárostól, Daxtól, melyet akkor még Acqsnak írtak. A falu határában apró patak folyt, a Paul. A családot, melynek e patak partján volt némi földcskéje, a névadás szokásos gyakorlata szerint Paul-inak, „de Paul”-nak nevezték el; már a tizenhatodik század legelején több De Paul is élt Pouyban. A házat, melyben laktak, most már a család után, a falusiak egyszerűen „Paul”-nak hívták. Ebből a familiából született hat gyermek — négy fiú, két lány — közt a harmadiknak, 1581 április 24-én Páli Szent Vince.

A szentek életróinak többnyire bizonyos tiltakozással kell kezdeniük munkájukat, — s így kezdik Szent Vince modern kutatói is valamennyien; — tiltakozniuk kell az ellen a sok jószándékú, kegyes tapadmány ellen, amellyel a hagyomány lepi be és leplezi el sokszor a szent igazi egyéniségét és vonásait, szentségének emberi és kegyelmi drámáját. A hagyomány többnyire tipizál, egyetlen jellemző vonást ragad meg és emel ki; ezt az egyet nagytíja föl a többiek rovására s ezzel az eljárásával akaratlanul is megfosztja hőstét az élet gazdagságától és mozgalmasságától. Így él a köztudatban például Szalézi Szent Ferenc robusztus